

KÉPZŐMŰVÉSZETI SZEMLE.

A Képzőművészeti Társulat, látva a gazdasági helyzetnek a művészek részére kétségbeejtő alakulását, nagy lelkesedéssel elhatározta, hogy egy igazán nagyszerű kiállítást rendez s ennek jövedelmét a nyomorgó művészek segélyezésére fordítja. A buzgó tettevágásban különböző, sokszor fantasztikus tervek merültek föl. Végül is abban egyeztek meg, hogy bemutatják a magyar művészet fejlődését 1850-től a mai napig s az összes művészcsoporthoz részvételével élénk tárják művészetünk mai állapotát. A kiállítás fővédnökeül megnyerték Horthy Miklóst, Magyarország kormányzóját. Azt tervezték, hogy a kiállításon hangversenyeket, fölolvasásokat, előadásokat rendeznek, egyszóval élénk művészi életet akartak teremteni s visszaállítani azt a kapcsolatot, mely azelőtt a nagyközönséget a művészethez fűzte. A művészcsoporthoz lemondtak arról, hogy mint minden évben, az idén is külön-külön szerepeljenek, ehelyett együttes erejüket a nyomorenyhítés céljaira ajánlották föl. Az egész tárlat főrendezőségét dr. Petrovics Elekre, a Szépművészeti Múzeum főigazgatójára bízták, aki a festészeti anyag elrendezésére is vállalkozott. A kiállítás retrospektív részét nem a múzeumból hozták át (minthogy ott úgyszólván állandóan látható), hanem magántulajdonból szerezték be. A ma élő művészeket fölszólították, hogy küldjenek be egy-egy művet és pedig olyant, amely művészi fölfogásukra jellemző s őket méltóan képviseli. Ennek az lett a következménye, hogy sokan, különösen az idősebbek, régebbi dolgaikból válogattak, mások legújabb alkotásaikból adtak mutatót. Így aztán a mai művészet bemutatásánál látunk olyan darabokat, amelyek inkább a retrospektív részbe kívánkoznak s egyáltalán nem illenek környezetükbe. Elismerjük, hogy ilyen körülmények között a rendezés nehéz feladatot rótt annak végrehajtójára, de a tapasztalt vezetőségnek ezt előre kellett volna látnia s gondos előkészítéssel kiküszöbölni a nehézségeket.

A tárlat három termét a multba tekintő rész foglalja el. Az itt szereplő művészeknek a rendezőség a «magyar képzőművészet úttörői» címet adta. Ez az elnevezés nem fűdi a látottak fogalmát, mert hiszen mondjuk Lotz, Munkácsy, Benczur művészetére nézve az «úttörői» kifejezés bizonyos lekicsinylést jelent. Bátran nevezhették volna a tárlat rendezői e nagyok művészetének idejét a «magyar művészet aranykorá»-nak.

Mivel a nagy elődök művei jórészt magántulajdonból kerültek a

kiállításra, természetesen nem látunk igazi «chef d'oeuvre»-eket. Viszont sok olyan vázlat és tanulmány került így a néző elé, mely érdekes tekintést nyújt a művész műhelyébe, a mű keletkezésének módjába. A figyelmes szemlélőre nézve érdekes fölvilágosítást nyújtanak e műkincsek tulajdonosainak nevei is.

A bemutatott kor legelejéről valók *Borsos József*, *Barabás Miklós*, *Giergl Alajos* arcképei, *Brocky Károly* kompozíciója, *id. Markó Károly* tájképei. Ezek még jórészt a Biedermeyer-művészet hatása alatt állnak, finomérzésű, alapos tudású művészek. A múlt század utolsó harmadában végbement nagy művészi virágzás részesei *Lotz Károly*, *Székely Bertalan*, *Munkácsy Mihály*, *Zichy Mihály*, *Lietzen-Mayer Sándor*, *Gyárfás Jenő* a figurális festészetben, *Paál László* és *Mészöly Géza* a tájképben, *Izsó Miklós* és *Strobl Alajos* a szobrászatban magaslanak ki a többi közül. *Kelety Gusztáv*, *Ligeti Antal* és *Telepy Károly* Markó hagyományait őrzik nagykiterjedésű tájakat ábrázoló «vedutá»-ikon. *B. Mednyánszky László* különös, magábanálló egyéniség. *Szinyei-Merse Pál* inkább nevezhető úttörőnek: az impresszionizmus úttörője volt minálunk. Fiatalkori művei ebből a szempontból érdekesek. Évtizedekig nem vett ecsetet kezébe, s mikor újból festeni kezdett, különösen idősebb korában, mások már túlhaladták kvalitásait a plein-air-festészetben. Így «Veranda» című nagyobb képe is, mely most ki van állítva, már kevéssé festői témájánál fogva is csalódást kelt.

«Az újabb nemzedékből Ferenczyre és Rippl-Rónaira esik különös hangsúly — mondja Petrovics a katalogus előszavában — s ha a fellelt kor magyar művészetének láncolatát minden gazdagságával és változatosságával nem is szemlélteti a kiállítás, a legkiemelkedőbb csúcok magasságáról — azt hisszük — eléggé tájékoztat.»

E programpontra megfelelően a két említett művész különösen bő anyaggal van képviselve. Mindenesetre van benne feltűnő, hogy a mindenféle művészi irányzatokkal szemben való teljes pártatlanság, a legmesszebbmenő tárgyilagosság elvének követése helyett épen arról a helyről ilyen egyoldalú álláspont mellé állást tapasztalunk. Pedig ha ma friss szemmel nézzük a félelmetes forradalmár hírében álló nagybányai művészet «degjelesebb» képviselőjének, *Ferenczy Károlynak* képeit, akkor ámulva látjuk, hogy milyen szürkék, bágyadtak, művészi szempontból milyen gyöngék azok. *Rippl-Rónai* pedig annyira unalmas lett, hogy már nem is tudunk jóízűt nevetni — mint valaha — művészi kóklerkedésein s a «Piacsek bácsi pipál»-féle szellemeségeken. Ezek hát a «legkiemelkedőbb csúcok»? Hiszen abban az időben még élt és java alkotóerejében volt *Benczur Gyula*, ez a festőóriás, kinek hagyatéki kiállítása néhány éve majdnem megtöltötte a Mücsarnokot. Akkor láthattuk és bámulhattuk egész művészi munkásságának hatalmas terjedelmét és kiválóságát. Most már, egy bizonyos távlatból, az egészen elfogultak is tisztán láthatják, hogy *Ferenczy* és *Rippl-Rónai*

művészete határozott dekadenciát jelent s csúcsnak alig nevezhető, legfőljebb egy-egy zökkenőnek a lefelé való gurulásban.

«A néző — mondja még az előszó — át fogja majd tekinteni azt a nagy utat, melyet művészetünk, kapcsolatban az általános európai áramlatokkal, ebben az időben megfutott.» Igen, megláthatja, hogy hova jutottunk! A KUT és UME művészetéig, amely forradalmi mámorában lerombol mindent, amit eddig szépnek és jónak tartottunk. El a természetől, el a hagyománytól, csak semmi sablont, semmi szabályt! Ez a jelszava ennek az irányzatnak s művelői nem látják, hogy ezzel a legsúlyosabb igát dobták a művészet nyakába s megfosztották a művészt alkotó szabadságától. Mindig újat, mindig a ma művészetét adjuk, ezt kiáltják s elfelejtik, hogy ami új, az csak egyszer új s a ma művészete holnap már a tegnapé lesz. Ha valaki művészi ihletének egy termékeny pillanatában arra a nagyszerű gondolatra jut, hogy egy folyóiratból kitépett lapot ragaszt képére s az a festmény egy részét alkotja, ez okozhat meglepetést s egyeseknek talán tetszhetik is. De ha többször csinálják, akkor még ez a roppant eredeti eszme is unalmassá válhatik.

Szerencsére vannak élő művészeink között komoly, tehetséges emberek is, kiket nem csábít a napisajtó olcsó dicsősége, hanem igyekeznek maradandó művészi értékeket alkotni. Minthogy a most élő művészek legnagyobb része olyan műveket állított ki, amelyek a tárlatokon már máskor is szerepeltek, ezek jellemzését mellőzzük. A kevés idei termés között alig akad külön megemlítést kívánó. Élő művészeink nagy része szerepelvén a kiállításon, fősorolásuk a katalógusolvasással lenne egyenlő.

A *Nemzeti Szalon* az új esztendő elején két csoportkiállítást rendezett. Mind a kettő nagyrészt fiatal művészeknek gyűjteményes kiállítás keretében való bemutatkozásából állott. Valamikor gyűjteményes kiállítás rendezése a művész életének legnagyobb pillanata volt. Évtizedek munkássága után gondolt arra, hogy termelésének válogatott darabjait egyszerre vigye a közönség szeme elé, hogy így áttekintő képet adjon művészetéről. A mai művészfiatalság türelmetlen. A gyors érvényesülés vágya erősebb benne, mint az önkritika. A «nonum prematur in annum» elvét talán már hírből sem ismeri. Az is igaz, hogy a ma divatos festésmódok alkalmasak arra, hogy valaki rövid idő alatt nagytömegű «művet» termeljen. Az idei első csoportkiállítás (a Szalon sorozatában a hetvenötödik) résztvevői, mind az öten fiatalemberek. Közülük a legkészebb, legérettebb *Halasi Horváth István*. Néhány éve, egészen fiatalon tűnt föl ragyogó technikájú vízfestményeivel. Azóta szorgalmasan dolgozik s akvarelljeivel és pasztellejeivel díjakat nyert. Friss tehetségének örvendünk, csak attól óvjuk, hogy modorossá, üres technikázóvá legyen. Akik fiatalon már nagy technikai készséggel rendelkeznek, későbbi fejlődésük során sokszor bravúroskodó művészekké válnak, aminek nyomait már nála is föl lehet fedezni. Érdekes művészi egyéniség *Gussich Jenő*. Tulajdonképpen jogot végzett s művészi képzettségét magániskolákban szerezte.

Jól megtanult rajzolni, figurális képein és arcképein nem igen találni rajzhibát. De még sohasem láttunk, különösen fiatal művészt, aki ennyire rideg tárgyilagossággal szemlélte volna a világot. Festményein minden, az arc, a kezek, a ruha, a legkevésbé jelentős rekvizitumok is egyforma száraz gondossággal vannak kidolgozva. A művészetnek van egy igen hatásos eszköze, a hangsúlyozás, a kiemelés. Ez abban áll, hogy a fontos dolgokat jobban kidolgozzuk, a kevésbé fontosakat csak foltokban rakjuk oda s ezáltal a néző figyelmét a jelentős részekre tereljük. Fiatal művészünknek ezt megszívlelésre ajánljuk, valamint azt is, hogy igyekezék a szem, az arc kifejezését visszaadni, így lesznek alakjai élők s nem holt bábok. A másik három művészt (*Aikelin Lajos, Haála Gyula, Szenté János*) tárgyalás szempontjából a következő (sorban a hetvenhatodik) csoportkiállításához vonhatjuk. Ők, valamint az utóbbi Tárlat résztvevői közül is *Jancsek Antal, Cserepes István, Lukács Anna* és *Csejtei Ferenc* a mostani század szülöttei. Művészetüknek van egy közös vonása, amit az utóbbi évtizedekben nevelkedett művészeknél, hacsak erősebb egyéniségük nincs, mindig megtalálunk. Ez, amint már fentebb is kifejtettük, az eddig érvényes művészi elvek megtagadása. Tagadás, tehát negatívum, amely helyett mást adni természetesen nem tudhat az, aki a fizikai és fiziológiai törvényeken alapuló művészi hagyományokat félrelöki. Ezért e modern képeket egyénenként jellemezni alig lehet. *Kőrössy Vilmos* néhány, a nagybányai iskolára emlékeztető közepesminőségű tájképet állított ki. *W. Majerszky Róbert* szabad idejét azzal tölti, hogy építészeti fantazmagóriákat rajzolgat. Légből kapott városrészletek, tornyok, csarnokok, templomok gomolyognak zavaros összevisszaságban előttünk, anélkül, hogy a rajzolónak a legcsekélyebb architektonikus formatudása volna. Építészeti szerkezetéről pedig egyáltalán még fogalma sincs.

Február 21-én *csendélet-kiállítását* nyitotta meg a Nemzeti Szalon. Ez a művészegyesület programjába vette ilyen egynemű művekből álló tárlatok rendezését is. Érdekes kísérletezések ezek, bár, mint ez a kiállítás is bizonyítja, nem nagy művészi eredménnyel járnak. A csendélet, mint minden téma, a fölfogásnak, a megoldásnak rengeteg sok lehetőségét engedi meg, mégis aránylag kevés művész képzeletét foglalkoztatja. A művészet legmagasabb fokát is el lehet ugyan érni a csendéletben, a művészek nagy része mégis bizonyos lenézéssel, valami enyhe lekicsinyléssel tekinti ezt a genret. Talán a modell mozdulatlansága, bármely percben való rendelkezésreállása, ami a pepecselő, aprólékos kidolgozásra csábít, okozza ezt. Innen van talán, hogy a nők kedves témája a csendélet; különösen a virágoknak vízfestésben való ábrázolása van a női lélekkel valami összhangzásban.

Az egész kiállításon tulajdonképpen két igazi, vérbeli csendélet volt kiállítva, melyek elsőrendű művészek kiváló munkái. Ezek: *Győrffy István* «Paprikák» és *Romek Árpád* «Csendélet» című festménye.

Győrffy képe kevésbé színes, de a valeur-ök fokozatának meg-

figyelése rajta mesteri, Romek festménye már témájánál fogva is színebb s csodálhatni rajta a különböző anyagoknak művészi utánzását. Egy csomó női virágcsendéleten, ultramodern kenegetésen kívül *Müller Ágota* érdekes színezésű képei s *Szlávik Dezső* halascsendélete méltók említésre. Különös technikával készültek *Nemény István* keleties formagazdagságú festményei.

A Nemzeti Szalon március eleji kiállításával szintén a jótékonyság szolgálatába állott. A jobb sorsban élő művészek által ingyen följánlott műveket a közönség ötven- és százpengős részjegyekkel megválthatja s az így keletkező jövedelmet a nyomorral sujtott művészek fölségélyezésére fordítják. Jótékonyági műveletről lévén szó, kritikának helye nem lehet.

Virágvasárnapján nyitotta meg a Nemzeti Szalon a «Céhbeliék» hetedik kiállítását. A «Céhbeliék» társasága 1913-ban alakult, tehát az azóta szörnyen elszaporodott művészi csoportosulások közül időrendben egyike volt az elsőnek. Az általuk fölvetett címben hangoztatott céhbeliesség csak külső, mert a céh a maga ősi értelmében összegyűjti mindazokat, akik egy mesterséget űznek, míg a «Céhbeliék» különválva a «Képzőművészek Egyesületé»-től, éppen az egység szétbomlasztásához járultak hozzá.

Alapítása óta ez a társaság meglehetősen kiterjesztette tagjainak létszámát s míg eleinte inkább a konzervatív irányt képviselte, immár elég vegyes ebből a szempontból. A most bemutatott kiállítás nem sok örömet okoz a nézőnek. A kiválóbb művészek éppen csak leadták névjegyüket, a többiekre nézve érvényes az a tétel, hogy kevesebb több lett volna. Nagyobb gyűjteménnyel szerepel *Csánky Dénes*, akinek modernsége törekvése csak jelentéktelen külsőségek utánzásában nyilatkozik meg. *Gróf Batthyányi Gyula* rettentő keserű karikatúrákat csinál modelljeiből. Hiányzik azonban nála az, ami az ilyen szatirikus ábrázolásokat elviselhetővé teszi, a humor. Kétségbe kellene esni, ha az emberek olyanok lennének, aminőknek Batthyányi festi őket. *Kunffy Lajos* falusi témáit kevés művészettel örökíti meg. *Nagy Sándornak* Sik Sándor verseihez készült illusztrációi a mester ismert rajztudását és komponáló készségét dicsérik. *Raab Ervin* nagy sorozat színes rajzzal szerepel. Van ezekben sok finom érzés, de szinte erőszakkal letompítva. *Simay Imre* fantasztikus színálmái érdekesek, de tisztán dekoratív jellegűek. Nagyobb alakban, falon jobban érvényesülnének. *Déry Béla* szélesen festett úti impresszióiból hozott mutatót. A többi festmények közül *Balló Ede*, *Kövesdy Géza*, *Zádor István* arcképei méltók említésre. Az utóbbinak olajfestményei inkább színezett rajzok. *Horváth Józsefnek* «Kapás» című nagyméretű vízfestménye a tárlat egyik legszebb képe. Akvarelllel kevés művész tud ilyen hatalmas, erőteljes hatást elérni.

Igen bő és magasszínvonalú a szobrászati anyag, melynek mesterei *Damkó József*, *Szentgyörgyi István*, *K. Strobl Zsigmond* (Székelyhidy kitűnő karakterű arcma), *Farkas Zoltán*, *Horvai János* és *Petri Lajos*.

Az Ernst-Múzeum január hóban *Patkó Károly* festőművész gyűjteményes kiállítását mutatta be, mint sorozatában a százhuszonötödiket. *Patkó Aba-Novákkal* együtt indult el a művészet rögzős útjára s még tulajdonképen mindig bolyong, imbolyog abban a rettenetes labirintusban, amely e század elején a művészet berkeiben keletkezett. *Patkó* nagyon tehetséges, képzett festő, kivel igazán érdemes behatóbban foglalkozni. Kitűnően tud rajzolni, színérzéke kiváló, csak, úgylátszik, könnyen befolyásolható, idegen benyomásokra élénken reagáló egyéniség. Újabban ő is rátért a modern művészek részéről annyira kedvelt temperatechnikára. Igaz, hogy ezzel a festéssel gyorsan, frissen lehet dolgozni s mivel száradás után erősen megvilágosodik, különösen levegős tájképi hatásokra nagyon alkalmas, de éppen e tulajdonsága miatt sokszor kiszámíthatatlanul szeszélyes. Legszebb plein-air hatású képe *Patkónak* a «Füüdöző gyermekek» című festmény, melyen a temperának könnyed, ragyogó, napsugaras színeit élvezhetjük. Ez különben is legsikerültebb alkotása *Patkónak*. Ezen érzik legkevésbé idegen hatás. Itt csak a természet és a művész áll egymással szemben, minden mellékgondolat és félrekacsintgatás nélkül. Majdnem összes többi képein érezzük, hogy nem akar elmaradni a modernnek mögött s ha ez a moderneskedés nem is az ő igazi egyénisége, de megmutatja, hogy így is tud. Ezek a művek, ha érdekesek is abból a szempontból, hogy figyelemmel kísérhetjük a művész vívódását, stíluskeresését, nem lesznek maradandó értékek. Igazi nagy művész csak akkor lesz *Patkóból*, ha őszintén adja önmagát s igyekszik a saját egyéniségét kifejleszteni.

Február havában *Farkas István* műveiből rendezte százhuszonhatodik kiállítását az Ernst-Múzeum. Mikor e képek közé belépünk, idegenül, valami szorongó érzéssel nézünk körül. Nyers fenyőfakeretekben, krétával alapozott deszkákon falfestékkel odakent képek!

Önkéntelenül fölmerül az a kérdés, van-e olyan ember, akinek ezek a képek őszintén tetszenek, aki ezeket megveszi, szobájában fölakasztja s bennük gyönyörködik? Nem tudjuk elképzelni! Pedig az egész napisajtó, a műkritikusok gárdája szinte egyhangú lelkesedéssel írt e tárlatról. De mit írtak? A katalógus előszavában például ezt olvassuk: «A groteszk figurák egész balzaci sora tárul elénk. Kékben úsznak, zöldben játszanak, de soha köznapi valóságban». Ahogy e sorokat boncolva, semmi értelmet nem tudunk bennük fölfedezni, úgy ezek a festmények is teljesen értelmetlenek.

Az Ernst-Múzeum márciusi (százhuszonhetedik) csoportkiállításán nagy tömegű képpel szerepel *Basch Andor*. Modern recept szerint dolgozó festő, némi impresszionista utóizzel. Rengeteg csendéletet hordott össze, melyeknek egy közös tulajdonságuk van: valamennyi egészen fölülről észve, madártávlatból van lefestve. Ez a szokatlan perspektívájú ábrázolásmód nagyon érdekes lehetett némelyek részére, mikor Cézanne először alkalmazta, de ma, egy emberöltő után, legalább is unalmas. Mindenesetre jól

tette volna művésznünk, ha azt a munkát, amit nagyszámú képeinek elkészítésére fordított, inkább kevés, de jól megfigyelt festményre összpontosította volna. Akkor talán tudott volna valami eredményt elérni, így még azt sem lehet megállapítani, hogy van-e tehetsége vagy nincs. *Orsós Ferenc* a másik festő, ki nagyobb számú művel mutatkozik be, képei megtöltik a nagy termet. Érdekes művészi egyéniség, de nagyon egyenetlen. Legjobb akkor, amikor a természetet festi, például krizantémumokat ábrázoló képén, mely különben is legjobb műve. Amidőn képzeletből akar alkotni, elveszti maga alól a talajt s valami dilettantizmus kerül nála fölszínre. Bivalyokkal élénkített nagy tájképén a táj hangulata jól van ellesve, de az állatok rajzában érezzük a kellő anatómiai tudás hiányát. *Szopori Nagy J.* néhány kiállított rajza annyira gyöngé, hogy nevét csak a teljesség kedvéért említjük meg. *Harmos Károly* a mesék világából vett témáit nagy formagazdagsággal, dús képzelettel, érdekes eredetiséggel oldotta meg. *Weil Erzsébet* jól rajzoló, kifogástalan technikájú grafikus művész. Rézkarcain a tű kezelése híven követi a formákat. Azt szeretnők csupán, ha ezt a tudását érdekesebb és megőrokitésre méltóbb tárgyakra fordítaná.

A *Tamás-galériában Szőnyi István* festményei és *Beck Ö. Fülöp* plasztikai művei láthatók március havában. Szőnyi, hogy divatos kifejezéssel éljünk, a «modern magyar festészet avant-garde-jának prominens egyénisége». Legalább is ezt halljuk ki a sajtó hangos dobpergéséből. A valóságban megdöbbenően sivár, modoros képek sorozatát látjuk. A művészi érzésnek nyomát sem tudjuk fölfedezni képein, mindenütt csak a természetnek szinte fitymálva lenező kicsúfolását látjuk. *Beck Ö. Fülöp* a szobrászatnak régi munkása. A plaketteknek, érmeknek egész sorozatát alkotta hosszú pályáján. Szorgalommal és gondossággal vannak elkészítve. Nagyobb szobrain és arcvonásain bizonyos archaisztikus hatásokra törekszik. Nem nagyjelentőségű művészi egyéniség, de ernyedetlenül kitartó művelője választott művészetének.